

Türkiye Üretici Fiyatlarıyla

7. Büyük Tarım Ülkesi

Genel ekonomide üst sıralarda yer alan Çin, 2009'da, dünya tarımsal hasılasında liderliğini sürdürdü ve dünya tarımsal hasılanın yüzde 23,4'ünü tek başına gerçekleştirdi.

Dünya Bankası verilerine göre, 2008 yılında 2 trilyon 248 milyar 165,5 milyon dolar olan dünya tarımsal üretim değeri, yüzde 2,08 azalarak, 2009 yılında 2 trilyon 201 milyar 288,5 milyon dolara geriledi. Söz konusu yıl, 515,7 milyar dolar ile Çin, dünya tarımsal hasıla listesinde ilk sırada yer alırken, onu, 229 milyar dolar ile Hindistan, 133,1 milyar dolar ile ABD, 83,4 milyar dolar ile Brezilya izledi.

Dünya 2009 yılı tarımsal hasılasında, 82,6 milyar dolar ile Endonezya 5'inci sırada yer aldı. Japonya'nın 2009 yılı tarımsal hasılası istatistikte gösterilemediği için, 2008 yılındaki 71,3 milyar dolarlık hasıla dikkate alınarak bu ülke 6'ncı sırada yer alırken, Türkiye, 50 milyar 813,2 milyon dolar ile 7. sıraya yükseldi. Türkiye; 2008 yılı tarımsal hasılasına göre, Rusya'dan sonra 8. sırada yer alıyordu. Ancak, Rusya'nın 2009'da tarımsal hasılasının bir önceki yıla göre gerilemesi nedeniyle, Türkiye, tarım devi bu ülkeyi geride bıraktı ve 2009 itibarıyla 7'inci sıraya çıktı.

Rusya'nın 2008'de 62 milyar 556,3 milyon dolar olan tarımsal hasılası, 2009'a 50 milyar 617,2 milyon dolar düzeyinde gerçekleşti.

İstatistik çalışmasında üretici fiyatları dikkate alındığı için, Türkiye, tarımsal hasılda Rusya, Fransa, Almanya gibi ülkeleri geride bırakıyor. Yetkililer, her ülkenin üretici fiyatları ile tarımsal hasılasını kendisinin hesapladığını ve bunu Dünya Bankası'na bildirdiğini, Bankanın da bu verileri yayımladığını vurguluyor. Tarımsal hasıla, üretim miktarını göstermediği için, söz konusu istatistik, ülkelerin üretim miktarına göre dünya tarımındaki yerini göstermiyor. Tarımsal hasılanın yüksek çıkmasında, ülkedeki fiyat seviyesi önemli rol oynuyor.

Bu nedenle, fazla tarımsal üretimi olmamasına karşın, tarımsal ürün fiyatlarının yüksek olması nedeniyle, Japonya'nın birçok büyük tarım ülkesinden daha üst sıralarda yer aldığına, Sudan'ın tarımsal hasılasının 15,2 milyar dolar görüldüğüne dikkat çekiliyor.

Uluslararası Hububat Konseyi'nin raporlarına göre, 2009 yılında, Çin 115,1 milyon ton, Hindistan 80,7 milyon ton, 2010 döneminde, Fransa 38,3 milyon ton, Almanya, 25,1 milyon ton, Rusya 61,7 milyon ton, Ukrayna 20,9 milyon ton, ABD 60,4 milyon ton, Kanada 26,8 milyon ton, Türkiye ise 18,5 milyon ton buğday üretti.

Türkiye'de önemli miktarda sebze-meyve üretimi olmasına karşın, hayvansal ürün üretimi, tarımsal hasılda geride bıraktığı Fransa, Almanya, Rusya gibi ülkelere göre oldukça düşük miktarda. Fransa'nın yıllık 25 milyon ton süt üretimi var. Buna karşın, üretici fiyatlarının yüksekliği nedeniyle Türkiye, Rusya, Fransa, Almanya gibi ülkeleri tarımsal hasılda geri bırakmış durumda.

Tarımsal hasılda 6. durumda görünen Japonya, tarımda dışa bağımlı ve dünyanın en çok tarımsal ürün ithal eden ülkelerinden biri durumunda. Yılda ortalama 5 milyon ton buğday ithal ediyor. Bu ülkenin tarımı, pirinç ve balık üretimi ağırlıklı.

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin 2009 yılı Hububat raporuna göre, uluslararası piyasalarda bir ton buğday 267 dolardan işlem görürken, TMO'nun alım fiyatı 321 dolardı. Uluslararası piyasalarda 168 dolar olan bir ton arpanın ortalama fiyatı Türkiye'de 251 dolar düzeyindeydi. Aynı şekilde, dünya borsalarında mısırın tonu 162,9 dolardan işlem görürken TMO'nun 2009 yılı mısır alım fiyatı 302 dolardı.

Raporda, verilen prim, tohum, mazot, gübre analiz desteği nedeniyle, 1 ton buğdayda Türk çiftçisinin eline 271,4 avro geçtiği, AB çiftçisinin ise aynı buğdaydan 164,31 avro kazandığı belirtiliyor. Ancak, Türkiye'de işletme büyüklüklerinin küçük ve verimin düşük olması nedeniyle, bir işletmenin ortalama geliri, AB'nin yarısı düzeyinde kalıyor.

Türkiye'de tarımsal desteklerin yüksek olduğu, OECD'nin raporlarında da sürekli dile getiriliyor. OECD'nin geçen hafta açıklanan Türkiye Tarım Raporu'nda da 'Türkiye'de tarımsal desteklerin gayri safi tarım hasılasındaki payının OECD ortalamasının üstünde olduğuna" dikkat çekilirken, "üreticilere verilen desteğin yüzde 88'inin piyasa dengelerini en bozucu politika çeşitlerinden biri olan fiyat desteği şeklinde verilmesi" eleştiriliyor.

TMO, 2009'da 1 ton buğdayı 500 liradan alırken, AB'deki çiftçinin satış fiyatı 218,8 lira düzeyindeydi.

OECD raporunda, tarihsel olarak, tarım sektörünün, Türkiye'nin en büyük istihdam alanı ve ülkenin GSYH'sine, ihracatına ve kırsal kalkınmasına en fazla katkı sağlayan sektörlerinden biri olduğuna dikkat çekilirken, "Türkiye, dünya pazarlarında önemli bir tarımsal ürünler üreticisi ve ihracatçısı olup, dünyanın 7. en büyük tarımsal üreticisi olduğu hesaplanmaktadır" deniyor.

Göreceli olarak her ne kadar sanayi ve hizmet sektörlerine kıyasla oransal olarak önemi azalsa da tarımın halen Türk toplumu için anahtar sektör durumunda olduğu, işgücünün çeyreğini istihdam ettiği, kırsal bölgelerdeki ana geliri ve istihdamı sağladığı vurgulanan raporda, “Tarımın istihdamdaki payı 1980’de yüzde 50’den 2009’da yüzde 25’e düşmüş, GSYH’ye katkısı ise aynı yıllarda sırasıyla yüzde 23’den yüzde 8,3’e düşmüştür. Tarımın toplam ihracat içerisindeki payı ise değişmemiş, yaklaşık yüzde 11 düzeyinde kalmıştır” bilgisi verildi.

Raporda, 2006 yılında kabul edilen Tarım Kanunu’nun AB müktesebatının uygulanması için gerekli yönetim sistemlerine yasal zemin sağladığına işaret edilirken, şu eleştiride bulunuluyor:

“Ancak, kanun, üretime dayalı desteği tarım politikası için anahtar araç olarak tanımlamakta, bu da ARIP’in (Dünya Bankası desteği ile uygulanan tarımın yeniden yapılandırılması projesi) piyasa odaklı hedefini göz ardı etmekte ve Türkiye’yi yenilenen OTP’nin temel amaçlarından uzaklaştırmaktadır. Neticede, üretime dayalı üretici desteği 2006’dan itibaren artmış ve DGD düşmüş, nihayetinde 2009 yılında kaldırılmıştır. Ancak, gübre ve mazot ödemeleri olarak bilinen alan bazlı ödemelerin önemi artmıştır. Ayrıca, ithalat koruması değişmemiş, ana kalemler ve ilgili ürünler yoğun olarak korunurken, net-ithalat ürünleri ve ihracata yönelik üretimin ara girdilerinin korunması göreceli olarak düşmüştür.

Genel itibarıyla, 1986’dan bu yana, piyasa odaklılığı geliştirmek için gereken politika reformuna ulaşmada elde edilen başarı değişken olup, politika düzenlemelerinde sık sık önceden planlanmamış değişikliklere gidilmektedir. 2009 yılında, desteklerin gayri safi tarım hasılasındaki payı (Üretici Destek Tahmini) artmış olup, şu anda OECD ortalamasının üstündedir. Ayrıca, OECD ölçümlerine göre, şu anda üreticilere verilen desteğin yüzde 88’i piyasa dengelerini en bozucu politika çeşitlerinden biri olan fiyat desteği şeklinde verilmektedir.”

OECD raporunda, “tarım politikalarında daha fazla reforma ihtiyacı bulunduğu” belirtilirken, “Türkiye, potansiyel AB üyeliği (ya da tarım ürünlerinin Gümrük Birliği kararına dahil edilmesi) ve DTÖ Doha Turu müzakereleri çerçevesinde ticaretin daha da liberalleştirilmesi ile ilgili konuları gözden geçirmek durumundadır. AB üyeliği ve DTÖ müzakereleri son zamanlarda duraksamış olsa da tarım-gıda sektörünün yeni bir politika çerçevesine geçişi yavaş olacaktır. Birkaç geçiş önleminin yanı sıra Doha Turu Müzakereleri ve AB üyeliği büyük düzenlemeler gerektirmektedir” denildi.

ODTÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erol Çakmak, tarımsal hasılaya göre yapılan ülke istatistiklerine ilişkin olarak yaptığı değerlendirmede, bu tür göstergelerin “performans göstergesi” olarak algılanmasının doğru olmadığını, sadece göreceli büyüklükler hakkında bilgi verdiğini söyledi.

Dünya Bankası'nın “dünya gelişme göstergeleri” kapsamında, verilerin (Gayri Safi) Tarımsal Katma Değer'in cari kurdan ABD dolarına çevrilmesi ile oluşturulduğunu, bütün ülkelerin değerlerinin ABD Doları ile gösterildiğini kaydeden Çakmak, şöyle devam etti:

“Sıralama, ülkelerin iklim koşullarına ve dolar kuruna hayli hassas. Dikkatli olmak gerekiyor. 2009 yılında sadece Japonya'nın değil verisinin olduğu yıllarda Türkiye'nin üstünde yer alabilen Nijerya'nın da verisi eksik. Bu sıralamada, dolar kuru ve iklim etkisi göz ardı edilmiş oluyor.

Türkiye, dünya Bankası'nın söz konusu verisinde, 2001'den 2005'e kadar sıralamada tırmanışa geçmiş. Hatta 2005'te beşinci duruma gelmiş. Türkiye; 1990'lı yıllarda da 'top 10'da yer alan bir ülke. 15 sene önce 8-9'uncu sıralarda yer alırken, son yıllarda 7-8'inci sıralarda yer almaya başlamış. Uygun olmasa bile, bu gösterge çerçevesinde de Türkiye sınıf atlamış sayılmaz.”

Prof. Dr. Çakmak, Nijerya'nın tarımsal üretimine ilişkin verilerin de Türkiye'nin sıralamadaki yerini değiştirebileceğini, ancak, bu ülkenin verilerinin eksik olduğunu belirtti.

İdeal olmasa da, aynı veri tabanından daha iyi sonuçlar olan performans göstergesi sıralamaları elde edilebileceğine işaret eden Prof. Dr. Erol Çakmak, Verisi olan 200 civarı ülke içinde Türkiye, çalışan başına tarımsal katma değerinde 60. sırada. Tarımda kullanılan alanın kilometrekaresine düşen tarımsal üretimde 50'inci sırada” dedi.

Prof. Dr. Çakmak, dolar kurunun istatistiklerin oluşturulmasındaki etkisine dikkat çekerken, “Mesela 2002-2009 arasında reel tarımsal katma değer'in yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 2, aynı dönem için ABD doları cinsinden hesaplanmış tarımsal katma değerdeki yıllık ortalama büyüme hızı yüzde 15” diye örnek verdi.